

Göteborgs Universitet
Statsvetenskapliga institutionen

Nozick

- en argumentationsanalys

Kandidatuppsats i Statsvetenskap
VT 2009
Författare: Nicki Khorram-Manesh
Handledare: Johan Hyrén
Ord: 7853

ABSTRACT

Den här uppsatsen handlar om Robert Nozicks tes om människans självägande. I boken *Anarki, Stat och Utopi* argumenterar Nozick för att det går att legitimera uppkomsten av en minimal stat utan att processen inskränker på individens rättigheter, något som anarkismen är strängt emot. De menar snarare att existerandet av en stat alltid är ett tvång och något som människan kan klara sig utan. Uppsatsen analyserar Nozicks premisser och om han på ett fullgott sätt lyckas övertyga anarkisterna om att hans tes inte är moraliskt inskränkande. Detta görs genom en beskrivande och värderande argumentationsanalys av Nozicks egna premisser. Utifrån den analys som genomförts i uppsatsen menas det att Nozick misslyckats med sitt mål att övertyga anarkisten och att dennes argumentation snarare erbjuder fler frågor och dilemman än klargöranden i frågan om den skiljelinje som existerar mellan stat och individ.

Nyckelord: politisk filosofi, argumentationsanalys, Robert Nozick, självägarskap, anarkism, minimal stat.

Innehåll	sidnr.
1. Inledning och disposition	2
2. Syfte, frågeställning och motiverande av ämnesval	2
3. Metod, material och tidigare forskning	3
3.1 Analysmomenten	4
3.2 Material	5
3.3 Tidigare forskning	6
4. Anarkism	7
4.1 Anarkism vs. Staten	8
4.2 Den individualistiske anarkisten	8
5. Nozick	10
5.1 Självägandet	10
5.2 Rättighetssyn	11
5.3 ”Statens” framväxt	13
5.4 Rättighetsteorin om rättvisa	15
6. Premisser och slutsats	18
7. Värderande argumentationsanalys av premisser	18
7.1 Premiss (1)	19
7.2 Premiss (2)	21
7.3 Premiss (3)	23
8. Värderande argumentationsanalys av slutsatsen	24
8.1 Håller Nozicks argumentation?	24
8.2 Möjliga alternativ	25
9. Slutsatsdiskussion	28
10. Referenslista	29

1. Inledning och disposition

”Om staten inte fanns, vore det då nödvändigt att uppfinna den? Skulle den *behövas*, och skulle den *behöva uppfinnas*?”¹ Så börjar Robert Nozick sin bok *Anarki, Stat och Utopi* och i boken framgår det tidigt att denne anammar den anarkiska premissen att individer har rättigheter, och att det finns handlingar som ingen får utföra mot dem (utan att kränka deras rättigheter).² Konsekvensen, menar Nozick, behöver dock inte vara anarkism. Boken är en av den politiska filosofins mest klassiska verk och skrevs som ett svar till John Rawls *En teori om rättvisa*. Det fanns dock en stor skillnad mellan de båda. Rawls vänsterbetonade välfärdslära mottogs med stor entusiasm och låg till grund för praktisk politisk filosofi under lång tid, medan mottagandet av Nozicks verk snarare handlade om till vilken grad man skulle avsky slutsatserna i boken.

Uppsatsen kommer att försöka redovisa ifall det går att legitimera en stat utifrån Robert Nozicks självägande och för att uppnå detta kommer uppsatsen att följa en disposition som gör det tydligt och enkelt för läsaren att följa den metodiska väg som Nozick väljer för att strukturera sina resonemang. Uppsatsen kommer att börja med en idéhistorisk genomgång av Anarkismen, dess grunder och viktigaste teser för att sedan redovisa Nozicks olika delar – en redovisning av vad självägandet; dennes rättighetsteorier; den osynliga handen; och inte minst hur den minimala staten uppkommer och vad den innebär. Slutligen kommer uppsatsen att försöka förhålla sig till båda dessa perspektiv och diskutera hållbarheten i de premisser som Nozick själv presenterar som viktiga för att kunna legitimera uppkomsten av staten utifrån dennes självägande.

2. Syfte, frågeställning och motiverande av ämnesval

Nozicks försök att försvara den libertarianska minimala staten, som enligt honom enbart kan existera för att skydda individers personliga rättigheter och egendomsrättigheter, genomförs i tre delar; Anarki – i vilken Nozick gentemot anarkisterna legitimerar att åtminstone den minimala statens omfattning är berättigad; Stat – där han argumenterar mot Rawls och andra välfärdsteoretiker att det samtidigt är den mest omfattande stat som kan berättigas och avslutningsvis; Utopi – där

¹ Nozick, R., *Anarki, Stat och Utopi*, Timbro, 2001, s. 39

² *ibid.*, s. 27

Nozick ämnar visa att den minimala staten, förutom att vara den rätta, också är ”inspirerande”.³

En av de främsta uppgifterna inom politisk filosofi handlar om att plocka ut värden inom den politiska arenan – till exempel liv, frihet, egendom, etc. – och undersöka deras relation till varandra. Existerar det någon motsättning? Är de förenliga eller bör vi anse att vissa utesluter varandra? Vad händer om de handlar i konflikt? För Nozick existerar det bara ett värde som han bygger sin politiska filosofi kring; nämligen rättigheten till äganderätt över sig själv och över ting i världen. *Ingen* har rätt till att inkräkta individers person eller på de ägodelar som denne innehar, så länge de inte själv har gett tillåtelse eller på något annat sätt gett sitt medgivande alternativt förverkat sin rätt genom att kränka andra människors rättigheter⁴. Människors rätt till frihet är med andra ord helt enkelt en konsekvens av denna rätt till *självägande*.

Uppsatsen syftar således till att begrunda över Nozicks tes om självägande och mer precist om *man kan legitimera en stat utifrån Nozicks självägarskap?* Med stat är det Nozicks minimala stat som avses och den grundläggande frågan är därför om övergången från anarki till den minimala staten verkligen låter sig göras givet självägarskapet. Kritikperspektivet är individualanarkistiskt (även om jag givetvis inte behöver komma fram till att de har rätt). Uppsatsen kan ses som en fortsättning av en tradition inom politisk filosofi till vilken John Locke ofta betraktas som den förste större talesmannen; individualistisk naturrett.

3. Metod, material och tidigare forskning

Argumentationsanalys är en metod för granskning av texter som innehåller argument för eller emot något och kan enligt Bergström & Boréus ha tre syften: deskriptiv (där metoden innebär ett sökande efter argumentation genom att rekonstruera argumenten), preskriptiv (där normer som saklighet och rationalitet upprättas för att analysera om argumentationen håller) och slutligen det avslutande steget där man avgör ifall argumentationens beviskraft verkligen stärker, alternativt undergräver, en

³ Wolff, J., *Robert Nozick – en introduktion*, Daidalos, 1991, s. 17

⁴ *ibid.*, s. 16

bestämd ståndpunkt⁵ (värderande). Denna uppsats kommer att fokusera på det deskriptiva och det värderande syftet i en argumentationsanalys.

Bergström och Boréus hänvisar i boken till två analysmetoder. En som av den norske filosofen Arne Naess har utvecklats till användbar inom argumentationsanalysen, och som möjligen skulle kunna vara en användbar metod för uppsatsen; pro et contra-analys; samt även Toulmins modell för argumentationsanalys⁶. Utöver denna är även vad Göran Duus-Otterström kallar för den *öppna frågan* en möjlig analysmetod för uppsatsens syfte. Då jag finner Naess analysmetod, med bland annat en notationsapparat utan dess like, mer förvirrande än klargörande väljer jag att fokusera uppsatsens redovisande metod på Duus-Otterströms ”öppna fråga”, som innehåller två analysmoment.

3.1 De två analysmomenten

I strävan efter att besvara den frågeställning som uppsatsen har kommer analysen att bedrivas i två moment; beskrivande och värderande⁷. Den beskrivande analysen innebär en objektiv idéhistorisk redogörelse av den anarkiska teorin och Nozicks skäl, anledningar och resonemang som leder fram till dennes slutsatser. Utifrån denna beskrivning kommer sedan premisser och slutsatser som uppfattas som mest relevanta att plockas ut och utsättas för kritisk granskning (hållbarhet, premissens rimlighet) i den andra delen av analysen – den värderande. Uppställningen av premisser och slutsats kommer således få följande modell:

Premiss (1): analyseras i den värderande delen

Premiss (2): genomgår samma analys som (1)

Premiss (3): genomgår samma analys som (1)

Slutsats: analyseras baserat på premisserna

Precis som alla andra metoder har argumentationsanalysen problem och begränsningar. Förutom problematiken i att verkligen förstå intentionen och hur tänkare verkligen skrider till verket för att få igenom sina åsikter, så tycks tolkning

⁵ Bergström & Boréus, *Textens mening och makt*, Studentlitteratur, 2005, s. 91

⁶ *ibid.*, s. 95

⁷ Duus-Otterström, G., *Att analysera argument*, Statsvetenskapliga institutionen, GU, 2005, s. 11

vara det största problemet. Det kan vara så att man ämnar få fram vad tänkaren *verkligen menat* och vad denne *avsett*, men misslyckats på grund av att man själv försökt leta fram mönster eller någon riktning i texten som mer handlar om hur läsaren själv analyserat och uppfattat texten än en vilja från författaren att leda läsaren dit.

Utöver detta, men som även handlar om läsarens metod, handlar om momentet när argument och teser skall utvinnas ur text. Om det inte redan existerar allmänt känd konsensus över vilka delar av texten som är mer eller mindre viktiga kan det mycket väl leda till att det som till slut blir offer för analys är det som analytikern själv valt ut som viktigt och möjligheten att något missats eller försumrats existerar alltid i bakgrunden.

Detta hör givet samman med uppsatsens validitet- och reliabilitetsfrågor då det vid all tolkning av text och läsligt material existerar problem vad gäller intersubjektivitet⁸. Eftersom det finns många möjligheter och alternativa metoder är det av än mer betydelse att man förklarar och argumenterar för den metod man slutligen använt sig av. Detta behandlas också av Metodpraktikan där man menar att kravet på kvalitativt orienterade undersökningar, till skillnad från kvantitativa studier, brukar ”reduceras till största möjliga öppenhet”⁹ där man, som tidigare nämnt, nogsamt skall motivera varför man ställt sig bakom sina egna slutsatser istället för andra tänkbara alternativ.

3.2 Material

Den teoretiska delen av uppsatsen har givetvis Nozicks bok *Anarki, Stat och Utopi* (Timbro, 2001) som huvudfokus. Genom intensiv läsning har sedan dennes egna premisser plockats ur för att ligga till grund för den argumentationsanalys som bedrivits. Utöver detta har även Anna-Maria Blomgrens bok *Nyliberal politisk filosofi* (Nya Doxa, 1997) använts som en idéhistorisk breddning av Nozicks teorier och antaganden.

Den anarkiska teorin har också varit viktig att vara så noga med som möjligt. Därför har ett flertal böcker används som material för att bredda kunskapen. Främst har

⁸ Bergström, s. 142

⁹ Esaiasson m fl., *Metodpraktikan*, Norstedts Juridik, 2007, s. 24-25

Jonathan Wolffs utmärkta bok *Robert Nozick – en introduktion* använts (Daidalos, 1991) som både en idéhistorisk överblick av Nozick, men även som ett forum för gedigen kritik och frågeställningar. George Crowders bok *Classical Anarchism* (Clarendon Press, Oxford, 1991) har legat till grund för den idéhistoriska överblicken av den anarkiska teorin, medan de främsta kritikpunkterna kommer från Jeffrey Pauls kollektion av genomtänka uppsatser i *Reading Nozick: Essays on Anarchy, State and Utopia* (Rowman & Littlefield, 1981). Vidare har även den anarkist belagda boken *For and Against the State* (Rowman & Littlefield, 1996) av Sanders och Narveson varit en uppslagsrik informationskälla.

3.3 Tidigare forskning

En stor del av det material som används för teoretisk inhämtning av kunskap till denna uppsats är betydande verk i strävandet efter att redovisa, och bemöta de argument som Nozick lägger fram i sin bok. I *Anarki, Stat och Utopi* bedriver Nozick sin egentliga argumentation mot två teoretiska skolor; anarkisterna och de välfärdsfrämjande teoretikerna, som till exempel John Rawls. Som väntat är det också de som är sympatiskt inställda till någon av de båda som givit svar till Nozick. Ett flertal av de uppsatser som räknas som fullgod kritik av dennes teser finns tryckta i J. Paul, *Reading Nozick: Essays on Anarchy, State and Utopia* – en ytterst intressant samling uppsatser av framstående anarkister som bemöter Nozick på en mängd olika vis, bland annat upplysande diskussioner om bland annat rättvisa, egendom eller politiska förpliktelser.

Vad gäller diskussioner om egendom bedrevs ur svensk synvinkel en ytterst intressant diskussion mellan Folke Tengman och Magnus Jedenheim-Edling vad gäller dennes avhandling *The Compatibility of Effective Self-Ownership and Joint World Ownership* (Stockholm Studies in Politics 91, 2003), som är väl värd att läsa¹⁰. Jedenheim-Edling argumenterar i sin avhandling att ett effektivt självägarskap kan vara förenligt med ett kollektivt världsägarskap. Utöver sin huvudsakliga tes påstår han också att Nozicks teorier inte förmår skapa genuina äganderätter.

¹⁰ Tidskrift för Politisk filosofi, nr 2, 2003 (svar från Jedenheim i samma tidskrift, nr 2, 2006)

4. Anarkism

”Anarchist political philosophers normally include in their theories a vision of a social life very different from the life experienced by most persons today. There is a vision of autonomous, noncoercive, productive interaction among equals, liberated from and without need for distinctively political institutions, such as formal legal systems or governments or the state.”¹¹

Så börjar A. John Simmons sitt kapitel ”Philosophical Anarchism” i boken *For and Against the State* och redovisar från början tydligt den anarkiska verklighetsbilden. Det centrala argumentet inom klassisk anarkisk tradition är baserad på naturen och värdet av individens sociala frihet. Individens frihet är grundantagandet inom anarkisk filosofi, och den frihet det talas om är positiv då anarkisterna är mer angelägna att befrämja inte det empiriska självet utan snarare det autentiska¹². Vad som menas med autentisk har två element; rationalitet och dygd. Det menas att rationella individer styrs av ett följdriktigt och kritiskt förnuft som gör att individer agerar enbart för anledningar som är deras egna¹³. Vad gäller dygden, så skriver Crowder att;

”The authentic self is not only the rational but also the moral self: that part of the personality that wills morally right action. I am free, for the anarchists, to the extent that I conscientiously govern my actions in accordance with moral rules.”¹⁴

Det autentiska jaget är alltså både rationellt och moraliskt, och fri i den utsträckning som dess handlingar överensstämmer med moraliska regler. Anarkisterna menar att de regler som följs inte enbart är subjektiva tolkningar och projektioner, och inte heller normer eller värderingar som det kan råda allmän konsensus kring. Om det hade varit på det sättet skulle det kunna existera avvikelser i omdömen och beteende bland olika människor. Istället betonar anarkisterna att det bakom sociala konventioner och moraliska regler, döljer sig en överväldigande moralisk lag som är

¹¹ Sanders & Narveson, *For and Against the State*, Rowman & Littlefield, 1996, s. 19

¹² Crowder, G., *Classical Anarchism*, Clarendon Press, Oxford, 1991, s. 10

¹³ *ibid.*

¹⁴ *ibid.* s. 11

objektivt giltig och sann. På detta sätt är anarkisterna en del av den naturrättsliga traditionen, och anser att verkligt fria människor, som lyder under den sanna moraliska lagen, kommer att verka under samma universala normer¹⁵.

4.1 Anarkism vs. Staten

Som presenterats ovan bör frihet, i anarkisk bemärkelse, ses som en moralisk självbestämmanderätt utifrån det autentiska jaget – som menas vara den rationella och moraliskt rättsbejakande delen av människans personlighet¹⁶. Den anarkiska teorin menar att den sortens frihet är av oinskränkbart värde och är orörbar då den representerar sann mänsklighet¹⁷. Teorins invändning mot staten grundar sig främst i att den menas inskränka på just den sortens frihet och den moraliska självbestämmanderätt som anses vara fundamental, och att den därför av sin natur är ond och bör avvecklas¹⁸. Den tvingande staten är, eller kommer i alla fall att bli onödig, då anarkismen menar att människan är kapabel till att enbart bli styrd av moraliska regler, utan ett behov av statligt upprätthållande. Det går även att vara säker på detta då det, som tidigare nämnts, menas att människan av sin natur är autentiskt rationell och moralisk, och att det finns objektiva moraliska villkor som är tillgängliga för mänskligt förnuft¹⁹.

4.2 Den individualistiske anarkisten

”If the individual has a right to govern himself, all external government is tyranny.”²⁰

Benjamin Tucker, som låg bakom citatet ovan, anses som en av de främsta individualanarkisterna, vilka menade att om rätten till liv, frihet och egendom är absoluta, så är bara det faktum att staten existerar en inskränkning av den rätten²¹.

¹⁵ *ibid.*

¹⁶ *ibid.*, s. 170

¹⁷ *ibid.*

¹⁸ *ibid.*

¹⁹ *ibid.*

²⁰ Justice, *Possessive Libertarianism*, 2006, s. 7

²¹ Paul, J., *Reading Nozick: Essays on Anarchy, State and Utopia*, Rowman & Littlefield, 1981, s. 6

Tucker hävdade att ”all the affairs of men should be managed by individuals or voluntary associations, and that the State should be abolished.”²²

Den individualistiska anarkismen är den förgrening inom anarkism som Nozick vänder sig mot i sin bok, och den skiljer sig på några sätt gentemot klassisk anarkism. Först och främst är den typ av frihet som värderas högst inte positiv, utan negativ. Detta kommer till uttryck av den enkla anledningen att de anser att den bästa staten är den minsta, och den minsta staten är ingen stat alls. För att utveckla något menas statliga funktioner, till exempel för beskydd av individer eller egendom, alltid vara fel om det stöds av obligatorisk skatt då säkerhet menas kunnas köpas på en öppen och konkurrenskraftig marknad precis som vilken annan handelsartikel. Varje försök av en större makt att inskränka på individers frihet förkastas då det anses vara en invasion av människan själv att tvingas betala för eller skyddas från någonting som individen inte valt eller önskar.²³ Tucker skriver vidare att;

”... a very fundamental principle, the freedom of the individual, has right of sovereignty over himself, his products, and his affairs, and of rebellion against the dictation of external authority. Just as the idea of taking capital away from individuals and giving it to the government started Marx in a path which ends in making the government everything and the individual nothing, so the idea of taking capital away from government-protected monopolies and putting it within easy reach of all individuals ... ends in making the individual everything and the government nothing.”²⁴

Människan menas således åtnjuta ”individuell suveränitet” och därigenom rätten till icke-inblandning. Denna typ av frihet är mycket lik den lockeska bilden av den naturliga rätten till liv, frihet och egendom.

²² Tucker, B. R., *State Socialism and Anarchism: How far they agree and wherein they differ*, 1888, SSA. 17

²³ *ibid.*, SSA. 27-28

²⁴ *ibid.*

5. Nozick

Jonathan Wolff menar att när Nozick först publicerade sin bok så var filosoferna indelade i två olika läger; en grupp som låtsades som om boken inte ens existerade, och den andra som bekämpade den med full kraft. I den kretsen handlade mycket om till vilken grad man skulle avsky slutsatserna i boken. Hur man än väljer att se på boken så är *Anarki, Stat och Utopi* en av den politiska filosofins mest klassiska verk, och detta kapitel kommer att försöka ge en presentation av Nozicks olika viktiga delar och antagande. Det kommer att redovisas vad självägandet innebär; hur Nozicks rättighetsteorier uttrycks; hur denne använder den osynliga handen som förklaringsmekanism; och inte minst hur den minimala staten uppkommer och vad den innebär. Det kommer också kort att redovisas hur Nozicks rättighetsteori om rättvisa kommer till uttryck i den minimala staten.

5.1 Självägandet

En av de främsta uppgifterna inom politisk filosofi handlar om att plocka ut värden inom den politiska arenan – exempelvis liv, frihet eller egendom – och undersöka deras relation till varandra. För Robert Nozick existerar det enbart ett värde som han bygger hela sin filosofi kring; nämligen rättigheten till äganderätt över sig själv och över ting i världen. Ingen har rätt till att inkräkta individers person eller på de ägodelar som denne innehar, så länge de själva inte gett tillåtelse eller på något annat sätt gett sitt medgivande, alternativt förverkat sin rätt genom att kränka andra människors rättigheter²⁵. Människors rätt till frihet menas således vara en oundvikligt konsekvens av denna absoluta rätt till självägande.

Tesen om självägandet hänger nära samman med Nozicks syn på individer som varelser med enskilda liv och mål²⁶. För Nozick råder det inget tvivel om att människan äger sig själv; sin kropp, sig själv och alla sina förmågor²⁷. Detta ägande bör omfatta en rätt till kroppslig integritet – individen har rätt till att inte bli dödad eller skadad²⁸. Men för Nozick omfattar självägarskapet *mer* än den negativa frihet som proklamerats av de flera liberala naturrättsteoretikerna, bland annat John Locke. Den frihetsrättighet som innebär att individen har full bestämmanderätt över sin

²⁵ Wolff, J., 1991, s. 17

²⁶ Nozick, R., 2001, s. 79-80

²⁷ Blomgren, A-M., *Nyliberal politisk filosofi*, Nya Doxa, 1997, s. 111

²⁸ *ibid.*

person ger också den samme rätten att ge sitt frivilliga medgivande till vilka moraliska gränsdragningar som helst. Enligt Locke är detta inte tänkbart, och avvisar möjligheten att avsäga sig sin egendom genom att ta sitt eget liv eller att sälja sig själv frivilligt som en slav. Man skulle kunna säga att Nozick inte ser självägarskapet som en del av den negativa friheten, utan snarare som upphovet till den.

5.2 Rättighetssyn

Idén om självägarskapet hänger nära samman med Nozicks rättighetsteorier genom att, som klargjorts tidigare, Nozick lägger stor vikt vid termen *rättigheter*. Tillsammans med den individualistiske anarkisten ligger fokus vid mycket starka rättigheter till liv, frihet och egendom. Men precis som Jonathan Wolff mycket riktigt diskuterar i *En introduktion till Nozick* är det av största vikt att tydliggöra vad denne menar med termen rättighet, speciellt då han menar att de är okränkbara. Man brukar säga att det finns två olika typer av rättigheter – positiva och negativa. Enkelt förklarat kan man säga att skillnaden mellan de båda är att positiva rättigheter ger dig en rätt *till* något, till exempel att leva, medan negativa rättigheter ger dig rätt *från* något – för Nozick är detta rätten till icke-inblandning²⁹.

För att ytterliggare förtydliga denna distinktion använder jag mig av ett exempel som används i samma bok; antag att någon håller på att dö av svält och du är den enda som har mat som kan avvaras. Om Nozick hade ansett att det existerar positiva rättigheter – och denna skulle vara rätten att leva – skulle personen som svälter ha rätt till din mat eftersom det är det enda sättet för denne att hålla sig vid liv³⁰. För Nozick är detta inte en slutsats som kan dras. Han menar, som nämnts, istället att det snarare bör handla om en rätt till ”icke-inblandning” – med andra ord att ingen har en skyldighet att ge mig det jag behöver för att kunna överleva, utan att de har en skyldighet att avhålla sig från aktioner som sätter mitt liv i fara³¹.

För att förstå den grund ur vilken Nozick bygger sin argumentation på är det viktigt att förstå distinktionen mellan negativa och positiva rättigheter, men även viktigt att förstå varför han menar att det är på detta vis. Nozick menar att människor existerar

²⁹ Wolff, J., 1991, s. 35

³⁰ *ibid.*

³¹ *ibid.*

frånskilda från varandra, och detta gör inte bara att vi bör åtnjuta rätten till avhållsamhet från varandra utan även att de rättigheter vi är berättigade till bör behandlas som sidorestriktioner³². Jonathan Wolff menar att sidorestriktionsuppfattningen bör betraktas som ”spärrar eller restriktioner för andras handlingar” och Nozick hävdar att en moralisk maximering inte kan existera då möjligheten att kränka någons rättigheter, oberoende av konsekvenserna, är helt stängd³³. Sidorestriktioner menas i detta avseendet betyda att ifall någon har rätt till frihet, så får inga handlingar genomföras som kränker denna rätt – oavsett vilka konsekvenser som skulle kunna inträffa.

Detta förbud mot moralisk maximering går strängt emot utilitarismen i avseendet att de menar att rättigheter kan åsidosättas till förmån för andra rättigheter som betraktas som viktigare eller ett större antal rättigheter. Utilitaristerna hade till exempel kunnat hävda att ambitionen skall vara att maximera välbefinnandet eller lyckan. Detta förkastas som tidigare nämnt kraftfullt av Robert Nozick.

Nozick har nu presenterat sin rättighetssyn där han menar att rättigheter bör ses som negativa och som att de ger sidorestriktioner, men det saknas ännu ett steg i hans diskussion – nämligen att han ser rättigheter som uttömmande. Han menar att våra enda tvingande moraliska omsorger baseras på rättigheter³⁴ - med andra ord de vinner alltid i kamp med andra moraliska överväganden.

Genom att Nozick behandlar rättigheter som negativa – rätten till icke-inblandning; att de har sidorestriktioner – att rättigheterna ska betraktas som spärrar och inte mål; och att de är uttömmande – att de övertrumfar alla andra moraliska överväganden; kan han hävda att rättigheter har en absolut karaktär. De kan följaktligen inte åsidosättas för välfärd eller andra rättigheters skull. Vad får detta för konsekvens när han ska legitimera den minimala statens uppkomst?

³² Nozick, R., 2001, s. 80

³³ Wolff, J., 1991, s. 37

³⁴ *ibid.*, s. 39

5.3 "Statens" framväxt

Nozick skriver att han, för att lyckas övertyga anarkisten, måste visa 1) hur en ultraminimal stat uppkommer ur systemet med privata skyddssammanslutningar, och 2) hur den ultraminimala staten omvandlas till den minimala, hur den ger upphov till denna "omfördelning" för att kunna ställa skyddstjänster till allmänt förfogande som gör den till en minimal stat³⁵. Utöver detta måste han även visa att övergångarna till både 1) och 2) är moraliskt legitima. Efter en redovisning av 1) och 2) kommer uppsatsen att redovisa de olika stegen i argumentationen och plocka ut de som anses vara viktigast för hans argumentations hållbarhet.

Nozick anammar den problematik som lyfts fram av Locke vad gäller naturtillståndet; nämligen att var och en blir sin egen domare. Problemet med anarki i naturtillståndet är alltså rättsskipningen. Nozick beskriver situationen som en ond cirkel där "ömsesidig föröretning" är vanligt förekommande. Han utvecklar och menar att ;

"även om den ena parten säger sig upphöra med sin vedergällning, kan den andra känna sig trygg endast om han vet att den förste inte alltjämt anser sig ha rätt att få gottgörelse eller utkräva hämnd..."³⁶.

Han visar i följd hur, från ett naturtillstånd under anarki, en stat skulle kunna uppstå även om ingen medvetet försökte åstadkomma detta. Det är viktigt att poängtera *medvetenheten* i denna process, och däri även det värde Nozick ger *samtycket*. Det är oerhört viktigt för Nozick att lyckas redovisa att det i naturtillståndet spontant bildas olika skyddssammanslutningar för att erbjuda beskydd till sina medlemmar från olika kränkningar av deras naturliga rättigheter, och även för att kunna kräva gottgörelse vid inträffade kränkningar. Denna spontanitet förklarar Nozick med sina egen *osynliga hand*³⁷. Wolff förklarar mycket väl betydelsen av en "osynliga handen-förklaring" och den är väl värd att belysa;

"Själva tanken med en osynlig hand-förklaring är att visa hur någonting som förefaller vara utformat inte desto mindre kan uppstå eller utvecklas

³⁵ Nozick, R., 2001, s. 107

³⁶ *ibid.*, s. 51

³⁷ *ibid.*, s. 197

som en oavsiktlig konsekvens av andra handlingar.”³⁸

Nozick menar vidare att det så småningom kommer att leda till att en enda sammanslutning dominerar ett territorium, vilket följaktligen leder till att "privat" rättsskipning förbjuds³⁹. Skyddssammanslutningen har nu på detta vis omvandlats till en "ultraminimal" som innebär en "statsliknande enhet" med monopol på organiserad våldsutövning, men endast till för de betalande medlemmarna. När en ultraminimal stat har etablerats är Nozicks nästa utmaning att redovisa hur den omvandlas till den minimala och hur den ger upphov till den omfördelning som krävs för att kunna erbjuda skydd till allmänt förfogande.

Nozick menar att eftersom den dominerande skyddssammanslutningen inkräktar på icke-medlemmars rättigheter att skydda sig själva så måste dessa gottgöras på ett korrekt sätt. Detta kan få formen av skydd från skyddssammanslutningen även för dem som inte kan, eller för den delen vill, betala för dess tjänster. De övriga medlemmar som redan gått med måste därför lämna ifrån sig en del resurser för denna gottgörelse⁴⁰. Det framhålls därför att det egentligen inte är en fråga om omfördelning, och således inte fråga om någon kränkning av de betalande medlemmarnas rättigheter, utan snarare en kompensationsprincip. Nozick diskuterar grundligt att ;

”...den dominerande skyddssammanslutningen med monopolelementet har moralisk skyldighet att kompensera för de nackdelar den åsamkar dem den förbjuder att bedriva egen rättsskipning mot dess medlemmar.”⁴¹

Kompensationsprincipen kräver att individer kompenseras för att deras handlingsfrihet blir inskränkt, och för att de förbjuds att utöva vissa riskfyllda aktiviteter⁴². Nozick menar dock att enbart de som missgynnas av ett förbud skall kompenseras och de ska enbart kompenseras för de nackdelar som de själva utstår⁴³.

³⁸ Wolff, J., 1991, s. 64

³⁹ Nozick, R., 2001, s. 155

⁴⁰ *ibid.*, s. 186

⁴¹ *ibid.*, s. 198

⁴² *ibid.*, s. 148

⁴³ *ibid.*, s. 153

Genom att den dominerande skyddssammanslutningen gick från att ha monopol på organiserad våldsutövning och samtidigt enbart erbjuda skydd till de som betalade för dess tjänster, till att vara till allmänt förfogande har nu Nozick gjort hoppet från en ultraminimal stat till den minimala staten. Denna minimala stat har väldigt restriktiva ansvarsområden. Nozick menar att den är ”limited to protecting its citizens against force and fraud”⁴⁴, vilket föranleder till att dra slutsatsen att den minimala staten har rätten att beskydda individens rättigheter, och enbart individens rättigheter. Staten skall alltså inte befrämja generell välfärd, säkerställa lika rättigheter eller erbjuda sociala skyddsnät. Den generella idé som skall genomsyra staten är att alla enskilda individer – som är fria och självägande – har en rätt till att beskydda sig själva, och de kan delge den rätten till en skyddssammanslutning genom att utnyttja dess service. Staten i sig är alltså egentligen en skyddssammanslutning som blivit inhyrd av individer för att beskydda deras rättigheter.

5.4 Rättighetsteorin om rättvisa

Nozicks syn på individers rätt till liv och frihet stämmer mycket väl överens med den anarkiska traditionen att betona varje persons rätt till att få styra sig själv. Men det finns två karaktäristiska drag som skiljer Nozick från den anarkiska teorin; den minimala staten, som vi nu gått igenom, men även dennes tonvikt vid privata egendomsrättigheter. Precis som Nozick argumenterar kring individuella rättigheter menar han att egendom också kan falla in under den negativa frihetens skyddande sfär, och ”när man har en berättigad egendomsrätt är rätten till denna egendom ... lika omfattande och okränkbar som rätten till de egna ögonen.”⁴⁵

Det brukar dock råda olika meningar om när människor har rätt till egendom. Skall det fördelas efter behov, eller kanske förtjänst? Nozick menar något helt annat, nämligen att att överväganden om rättighet, inte förtjänst eller behov, skall vara avgörande⁴⁶. Han hävdar att det som skall vara avgörande i frågan om rättvisan i en persons egendomsinnehav inte är dennes egenskaper utan snarare hur denne erhöll egendomen; förvärvade han den på ett sätt som gör att han har rätt till den?⁴⁷ Nozick

⁴⁴ Paul, J., 1981, s. 38

⁴⁵ Wolff, J., 1991, s. 22

⁴⁶ *ibid.*, s. 23

⁴⁷ *ibid.*

redovisar följande schema och menar att ”om världen var fullständigt rättvis skulle följande induktiva definition uttömmande täcka ämnet rättmätigt innehav”;

- 1) En person som förvärvar ett innehav i enlighet med principen om rättmätigt förvärv har rätt till innehavet.
- 2) En person som förvärvar ett innehav i enlighet med principen om rättmätig överföring, från någon annan som har rätt till innehavet, har rätt till innehavet.
- 3) Ingen har rätt till innehav utom genom (upprepade) tillämpningar av 1 och 2.

Nozick diskuterar vidare att den kompletta principen om distributiv rättvisa helt enkelt innebär att en fördelning som uppstår ur en rättvis situation genom rättvisa steg, i sig självt blir rättvis⁴⁸. Det finns således två sätt att förskansa sig egendom; antingen genom ett rättvist förvärvande från den som redan har rätt till innehavet, eller genom att den ”tillägnas” från naturen, om den inte ägs⁴⁹.

För Nozick existerar det därmed principer om ”rättvisa i förvärv” och ”rättvisa i överföring” för att klargöra vilka metoder som är tillåtna om innehav skall räknas som legitima, istället för stöld. Nozick lägger till en tredje princip, ”rättvisa i korrigerings”, som är till för att rätta till tidigare orättvisor för att fullborda din rättighetsteori om rättvisa. Denna teori ger individer lika starka privata egendomsrättigheter som deras kroppsrättigheter.

5.5 Den minimala staten i förhållande till rättighetsteorin om rättvisa

En stat, som vi känner till den, kan ha många uppgifter. För det första kan det existera funktioner för att försvara medborgarna; mot utländska angripare genom ett nationellt försvar, eller från varandra genom polis och domstolar. Vidare kan staten erbjuda offentliga tjänster för att förbättra livskvaliteten hos sina medborgare – till exempel genom bibliotek, brandförsvar, etc. För det tredje och fjärde kan staten ägna sig åt att ta hand om medborgare som av någon anledning, till exempel arbetslöshet, inte kan ta hand om sig själva, och även i viss utsträckning kan staten övervaka individers liv.

⁴⁸ Nozick, R., 2001, s. 244

⁴⁹ Wolff, J., 1991, s. 23

Detta genom att till exempel förbjuda droganvändning eller genom obligatorisk utbildning.

Nozick motsätter sig alla dessa funktioner förutom den första, då det är den enda som berör försvaret av människors rättigheter till icke-inblandning⁵⁰. Han dömer ut den tredje och fjärde funktionen då Nozick lätt skulle kunna hävda att staten inte får använda sin tvångsmakt till att tvinga individer till något, vare sig det är för deras bästa eller inte. Vad gäller den andra funktionen, är det här som Nozicks rättighetsteori om rättvisa aktualiseras. Staten får inte tvinga sina medborgare att bidra till projekt som menas främja deras välbefinnande⁵¹, detta då obligatorisk omfördelning utesluts av Nozick då han menar att överföringar enbart är moraliskt berättigade om de är fullkomligt frivilliga⁵².

⁵⁰ *ibid.*, s. 25

⁵¹ *ibid.*

⁵² Nozick, R., 2001, s. 256

6. Premisser och slutsats

För att kunna lyckas med uppsatsens syfte att redovisa om staten kan legitimeras givet Nozicks självvägarsskap är det lämpligt att även använda de premisser som han själv målar upp som nödvändiga för att lyckas med sin argumentation. Som tidigare redovisat menar Nozick att han, för att lyckas övertyga anarkisten, måste visa;

- 1) hur en ultraminimal stat uppkommer ur systemet med privata skyddssammanslutningar, och
- 2) hur den ultraminimala staten omvandlas till den minimala, hur den ger upphov till denna ”omfördelning” för att kunna ställa skyddstjänster till allmänt förfogande som gör den till en minimal stat.
- 3) Utöver detta måste han även visa att övergångarna till både 1) och 2) är moraliskt legitima.⁵³

Utifrån den beskrivande argumentationsanalys, som presenterats som en objektiv redogörelse för anledningar och resonemang, kan viktiga beståndsdelar i Nozicks argumentation plockas ut som viktiga termer i premisserna, och ligga som fokus vid analysen. *Rättigheter*, då både Nozick och individualanarkistiska teoretiker lägger stor vikt vid individens rättigheter och den fokus på individualism som verkar för båda sidors politiska filosofi; *privata sammanslutningar*, då antagandet av etablerandet av en enhetlig organiserad skyddssammanslutning utgör en väsentlig del av Nozicks teori; och slutligen även logiskt kunna redovisa varför det är moraliskt legitimt att legitimera övergången till den *minimala staten*. Efter att ha analyserat premisserna kommer Nozicks slutsats att den minimala staten är legitim att analyseras och undersökas baserat på premisserna och samtidigt granskas även följdriktigheten, relevanskriteriet, det vill säga om slutsatsen följer av premisserna.

7. Värderande argumentationsanalys av premisser

I detta kapitel kommer uppsatsen att behandla de premisser som uppfattas som mest relevanta, och ställa upp dem i förhållande till de anarkiska invändningar som existerar. Vad som kommer att analyseras är hållbarheten, logiken, i det som

⁵³ *ibid*, s. 107

presenteras, samt även relevanskriteriet inom argumentationsanalysen. Är det rimligt att acceptera de premisser som presenteras?

7.1 Premiss (1)

Nozicks argument är i en kort sammanfattning att individer i ett naturtillstånd, med naturliga rättigheter och ett tillstånd av moraliskt korrekta handlingar, kommer att bilda gemensamma skyddssammanslutningar för att beskydda sig mot en del individer som inte handlar moraliskt korrekt och inskränker på andras rättigheter. Dessa kommer efter en tid att slås ihop till en enda dominant sammanslutning som har våldsmonopol över territoriet, vilket gör skyddsföretaget till en ultraminimal stat. Efter detta utvecklas det till en minimal stat, då företaget inte enbart erbjuder sina tjänster och har våldsmonopol, utan även kompenserar individer för deras förluster och erbjuder skydd till allmänt förfogande⁵⁴.

I den första premissen granskas relevansen och följdriktigheten i argumentationen, speciellt om det är rimligt att anta övergången från skyddssammanslutning till ultraminimal stat. Nozick måste egentligen kunna redovisa två saker; först att det är logiskt att anta att våldsmonopol skulle kunna uppstå i en skyddssammanslutning, samt även att det är moraliskt legitimt om det skulle inträffa.

Först och främst förefaller det inte osannolikt att människor skulle organisera sig och slå sig ihop med andra för att skipa rättvisa, snarare otvivelaktigt logiskt. Övergången från gemensamma skyddssammanslutningar till kommersiella företag är lite mer utmanande. För stunden kan det dock antas att det inte är något större problem och individer väljer frivilligt att överföra både sina naturliga rättigheter, sin rätt att försvara sig själva och även sina egendomsrättigheter till ett kommersiellt företag som ser till att ingen inskränker på dina rättigheter.

Men hur ser detta företag ut? Är skyddstjänsterna dyra? Finns det olika typer av tjänster, och har de olika pris? Varför är det rimligt att anta att individer nödvändigtvis skulle ha behov av samma typ av skyddstjänst? Det är lite konstigt att någon som Nozick, som noga betonar människors äganderätt till sig själva, sina egna

⁵⁴ Paul, J., 1981, s. 58

talanger och rätten till det de talangerna producerar, utgår ifrån en situation där alla förväntas ha samma krav och behov. Lika väl som det skulle kunna finnas individer som har det ekonomiskt väldigt gott, och därmed större egendom, och har mer behov av skydd från stöld eller inbrott, skulle det kunna finnas individer som helt enkelt inte har råd med den skyddstjänst som företaget erbjuder, även om de möjligen skulle vilja ha den. Detta visar på att en övergång till kommersiella företag inte nödvändigtvis behöver äga rum.

Vad gäller övergången till ett enhetligt företag känns det också oerhört konstigt att Nozick som förutom att betona människans själväganderätt, även utgår från spelteorier och ekonomiska antaganden, inte räknar med en konkurrenssituation. Borde man inte känna till hur skyddsföretaget fungerar innan man väljer att bli dess klient? Om det som erbjuds inte är tillfredsställande, varför skulle det inte kunna finnas andra tänkbara alternativ? Ett återkommande tema inom anarkisk teori är att monopol enbart kan upprätthållas genom statlig makt⁵⁵, och som Jonathan Wolff skriver är det mycket förvånande att även en libertarian som Nozick utgår ifrån att en marknad har en tendens till monopol⁵⁶.

Låt oss för argumentationens skull säga att Nozick har rätt i den första biten – att ett dominerande skyddsföretag skulle få våldsmonopol – och att en ultraminimal stat upprättas. Nästa fråga är ifall den är moraliskt legitim. Precis som Nozick utgår ifrån ekonomiska antaganden bör diskussionen kring dess följdriktighet och logik också bedrivas på samma sätt. Det går att anta ett antal scenarion som problematiserar Nozicks argumentation fram till den ultraminimala staten; skyddsföretaget, vars tjänster nu köps av en majoritet, behöver kanske anställa mer personal för att kunna bedriva sin verksamhet på ett tillfredsställande sätt. Denna personal skulle även kunna tänkas behöva gå utbildningar, eller någon annan kompetensutvecklande träning för att fortsätta stimulera sin kundkrets. Detta gör att kostnaden för företagets tjänst ökar.

Det kan även antas att företaget, på grund av till exempel rådande ekonomiska situation inte längre kan klara av att upprätthålla den standard som utlovats till dess

⁵⁵ Wolff, J., 1991, s. 82

⁵⁶ *ibid.*

klienter. Dessa scenarion kan mycket väl leda till, oavsett vad som kan tyckas om det ursprungliga beslutet att köpa skyddsföretagets tjänster, att individer ångrar sig.

Nozick begrundar tyvärr inte så mycket angående detta i sin bok. Det är utan tvekan ett misstag av honom, speciellt då han menar att den dominerande skyddssammanslutningens våldsmonopol uppkommer som ett oundvikligt resultat av av rationella val⁵⁷.

7.2 Premiss (2)

Nozick lägger stor vikt vid rättigheter och anser tillsammans med den individualistiske anarkisten att de är okränkbara⁵⁸, och därför blir det än mer intressant att analysera varför Nozick landar på slutsatsen att det är acceptabelt att legitimera en stat när anarkisterna är strängt emot den. Han betonar att ”den minimala staten” är en skyddssammanslutning, ett företag om man så vill, som inte har omfördelade ambitioner. Detta leder till följande slutsatser – om den minimala staten är en tillhandahållare av skyddssammanslutningens service så utmärker den sig på ett antal olika sätt från ”vanliga” skyddsföretag; 1) den är dominant, har monopol, av den enkla anledningen att det inte finns några konkurrerande skyddssammanslutningar; 2) den har inte enbart monopol över marknaden, utan även över våldsmakten inom ett territorium vilket gör att individer själva inte är tillåtna att skydda sig själva genom sina egna metoder, förutom när sammanslutningen har tillåtit dem att göra det (vilket skulle leda oss till den ultraminimala staten); och slutligen 3) den erbjuder skydd till allmänt förfogande (den minimala staten).

Än en gång är den kritik som spontant skulle kunna levereras av anarkisk tänkare givetvis det första utmärkande draget; nämligen monopol. Detta eftersom elementet av monopol, enligt dem, direkt inskränker på individers rätt till att skydda sig själva – det hindrar individer att besluta för dem själva det bästa sättet av beskydd⁵⁹. Men det är egentligen nästa steg i Nozicks argumentation som är än mer problematiskt.

⁵⁷ Nozick, R., 2001, s. 197

⁵⁸ *ibid.*, s. 34

⁵⁹ Paul, J., 1981, s. 6

Nozick menar att när den dominerande skyddssammanslutningen gått från att enbart erbjuda skydd till de betalande, till att vara till allmänt förfogande så har ett hopp gjorts från en ultraminimal stat till den minimala staten. Men den övergången är inte oproblematiske. När det dominerande skydds företaget förbjuder individer från att bestraffa andra – vilket leder till den ultraminimala staten – måste företaget också gottgöra individerna för detta förbud, och den bästa gottgörelsen är att erbjuda företagens skyddstjänster⁶⁰.

Nozick medger att de självständiga individer som förbjuds från att skydda sig själva blir ogynnsamt behandlade⁶¹, därav kompensationsprincipen. Om man åsidosätter alla tidigare processer, och enbart fokuserar på det slutgiltiga steget i Nozicks argumentation, så finns det fog att kritisera Nozick för att vid denna tidpunkt utgå ifrån ett moraliskt otillåtet steg. Den ofördelaktighet som de självständiga individerna åsamkas är, utifrån Nozicks eget självvägande och betoning på individuella rättigheter, moraliskt fel, och därav själva grunden till att en kompensationsprincip ens existerar. Det är egentligen väldigt konstigt att Nozick introducerar kompensationsprincipen som den variabel som legitimerar övergången från ultraminimal stat till minimal stat. Detta då Nozick i början av boken tydligt formulerar att;

”De moraliska sidorestriktionerna på våra handlingar speglar enligt min uppfattning att vi existerar åtskilda från varandra. De avspeglar förhållandet att ingen moralisk balansgång kan äga rum bland oss. Den enes liv kan inte uppvägas av den andres så att resultatet blir ett större samhälligt gott. Att några av oss offras för andra kan inte rättfärdigas.⁶²”

Att kompensationsprincipen således ens blir introducerad innebär i praktiken att vissa blir offrade för andra, samtidigt som det på något sätt även verkar som en strävan efter ett samhälligt gott. Detta visar onekligen på en svaghet i Nozicks argumentation då han hävdar att den minimala staten skyddar alla⁶³, och även på ett moraliskt fullgott sätt.

⁶⁰ Wolff, J., 1991, s. 96

⁶¹ Nozick, R., 2001, s. 186

⁶² *ibid.*, s. 80

⁶³ *ibid.*, s. 191

Men precis som diskuterats innan vad gäller kompensationsprincipen hävdar Nozick vidare att individer enbart skall kompenseras för de nackdelar de själva utstår, vilket i sig leder till att det egentligen inte är ett generellt skydd som den minimala staten tillhandahåller. Det verkar ofrånkomligt att ”den statsliknande enheten” snarare skulle erbjuda skydd till en grupp, billigare typer av försäkringar till en annan och kanske en tredje grupp med möjlighet till fulla försäkringar. Det var inte så skyddet var menat att vara utformat, vilket än en gång leder till frågan om man får ångra sig och gå ur, alternativt byta skyddsföretag. Nozick menar att alla individer får möjligheten att byta skyddsföretag i Utopia, men om processen dit innehåller moraliskt illegitima handlingar kan slutändan inte legitimeras.

Om det trots detta hävdas att man får byta företag i den minimala staten så faller en stor del av den legitimitet som Nozick försöker tillskansa det dominerande skyddsföretaget då han anser det rationellt, men om så inte är fallet kan övergången och existerande av företaget som ”en statsliknande enhet” inte anses vara moraliskt godtagbar.

7.3 Premiss (3)

Utifrån analysen av de båda tidigare premisserna tycks det inte nödvändigtvis tvunget att acceptera Nozicks väg fram till den minimala staten ur ett moraliskt perspektiv. Nozick stöter på stora problem vad gäller kompensationsprincipen, den betoning han själv har på självägandet och även i ekonomiska situationer där han inte tar hänsyn till vissa fundamentala antaganden som konkurrens och konjunkturer. Vi kan därmed inte gå med på att övergångarna till både 1) och 2) varit moraliskt legitima.

8. Värderande argumentationsanalys av slutsatsen

8.1 Håller Nozicks argumentation?

Av de uppsatta premisserna är det inte uppenbart att tvingas dra slutsatsen att den minimala staten är legitim utifrån Nozicks eget självägande, och den betoning som denne har på individens rättigheter. Den argumentation som Nozick bedriver och dennes bidrag till diskussionen inom politisk filosofi är oerhört uppslagsrika och intressanta, men han misslyckas med att övertyga anarkisterna att övergången till den minimala staten låter sig göras givet självägarskapet.

Sammanfattande går det att säga att de främsta invändningarna är ett dilemma. De främsta bidragen i Nozicks diskussion – rättigheter, förbud och gottgörelse – råkar tydligt i konflikt med inte bara varandra utan även logiken i argumentationen som han bedriver. Rättigheterna som Nozick menas behandla som negativa, att de har sidorestriktioner och att de är uttömmande, och därigenom en absolut karaktär, får plötsligt ge vika för ett förbud av skyddssammanslutningarna. Varför är det den självständiga individen som ska ge vika? Dennes rätt är ju okränkbar. Även om det kan förklaras varför så är fallet så vilar diskussionen ändå på en kompensationsprincip som inte förklaras, och som inte kan lokaliseras i någon annan tidigare libertariansk princip, och som i slutändan lämnar ett stor frågetecken efter sig. Hur kan någon som argumenterar för självägande ens introducera en kompensationsprincip som uttryckligen inskränker på individers rättigheter?

Man får dock ändå säga att Nozick, trots argumentationens tillkortakommanden, tillsammans med Rawls fortsätter att dominera den politiska filosofin. Även om Nozick har väldigt få anhängare så är det svårt att inte referera eller nämna hans namn i en diskussion om rättvisa, egendom eller förpliktelser. Trots det faktum att libertarianismen vilar och är uppbyggd på idéerna om människans äganderätt till sig själv, är det faktiskt väldigt lite tid som läggs på att försöka bedriva en diskussion om varför det är så och åt att försvara de idéer som framställs. Den rättighetsteori som framställs av Robert Nozick är intuitivt oerhört tilltalande och rättighetsbegreppets återkomst på scenen får ses som dennes stora bidrag till politisk filosofi.

8.2 Möjliga alternativ

I detta kapitel ska jag bidra med en grov skiss av vad jag tycker skulle ha kunnat göra Nozicks funderingar ännu mer träffande och riktiga, samtidigt som jag i slutet kort nämner ett annat alternativ som Jonathan Wolff bidragit med.

Som diskuterats innan säger inte Nozick mycket om vad som skulle hända om någon skulle ångra sig, det vill säga inte längre vilja anlita det dominerande skydds företaget. Istället för att göra uppkomsten av det dominerande skydds företaget till ett oundvikligt resultat, vilket Nozick hävdar, skulle han snarare möjligen argumenterat för att en anslutning till ”en statsliknande enhet” skulle kunna vara rationellt önskvärt i sig.

Det är inte den första delen i Nozicks argumentation som får anarkisten att vrida på sig. Att en större grupp människor organiserar sig får givet anses som logiskt och godtagbart. Det är snarare den andra delen, där en statsliknande tvångsmakt med en kompensationsprincip introduceras som presenterar problem. Det skulle dock kunna finnas alternativ.

Nozicks version uppbyggs på tre händelser; från 1) naturtillståndet; till 2) den ultraminimala staten; och slutligen 3) en övergång till den minimala staten. Skulle det inte kunna hävdas att en av dessa tre är överflödig? Övergången till den minimala staten kan göras enbart med Nozicks förbud och gottgörelse. Individer förbjuds från rättigheter att straffa, men gottgörs för det. Skulle det inte kunna tänkas än mer logiskt att istället för att det existerar en enhetlig skyddssammanslutning, som blir dominerande, att det snarare är ett flertal olika utformade efter utbud och efterfrågan och som är utformade efter kundernas behov snarare än en omfördelande funktion.

Vad som dock skulle kunna hävdas är att Nozicks självständiga individ fortfarande skulle kunna existera i bakgrunden och de skydds företag som existerar fortsatt insisterar på att inskränka de självständiga individernas rättigheter. Att Nozick har denna farhåga tycker jag är lite konstigt. Nozick menar ju själv att ”vi har antagit att

människor i allmänhet gör vad de är moraliskt skyldiga att göra.⁶⁴ Vidare anammar Nozick själv Lockes naturtillstånd och menar att individerna befinner sig i;

”ett tillstånd av fullkomlig frihet att bestämma sina handlingar och förfoga över sina ägodelar och sin person som de finner för gott, inom gränserna för naturrätten, utan att be om tillåtelse eller vara beroende av någon annan människas vilja ... Naturrätten sätter gränsen att ingen bör skada någon annan till liv, frihet eller egendom.”⁶⁵

Om Nozick själv antar att människor i *allmänhet*, det vill säga en betydande majoritet av fria, rationella individer, gör vad de är moraliskt skyldiga att göra, bland annat i enlighet med den naturrätt som han själv anammar, varför skulle de då sluta göra det och tvingas ingå i en skyddssammanslutning? Är de som går med i skyddssammanslutningar moraliskt överlägsna de som väljer att inte göra det? Det skulle ju kunna hävdas att de som väljer att inte ge ifrån sig en del av sin frihet snarare är moraliskt överlägsna de som ger bort sina naturliga rättigheter.

Som diskuterats innan kan således en situation uppstå där det existerar ett flertal olika skyddsföretag, men även en stor grupp individer som inte väljer att köpa skydd alls. För att komma till bukt med rättskipningen i ett sådan situation skulle det inte vara ologiskt att en självständig juridisk instans skulle kunna upprättas för att övervaka att individers rättigheter inte inskränks, och enbart därför. Detta skulle ligga närmare Nozicks version av en stat som han menar enbart skulle vara ”limited to protecting its citizens against force and fraud.”⁶⁶

Det finns dock givetvis problem med denna version med. Vem skulle betala för den juridiska instansen? Hur skulle den se ut för att ha legitimitet? Detta väcker givetvis frågor som är intressanta att diskutera vidare i framtiden.

Vidare myntar Jonathan Wolff ett intressant alternativ när han menar att det kan vara en intressant idé att betrakta förhållandet mellan företaget och dess klienter på ett helt

⁶⁴ *ibid.*, s. 198

⁶⁵ *ibid.*, s. 49

⁶⁶ Paul, J., 1981, s. 38

nytt sätt. Han menar att man skulle kunna se individerna som medlemmar, eller aktieägare, i företaget. På det sättet skulle det finnas möjlighet att få redogörelse för företagets verksamhet, kunna byta ut ”direktören”, och på detta sätt kunna utöva kontroll över företaget på ett sätt som marknaden inte kan göra⁶⁷.

Detta skulle utan tvekan vara mer normativt önskvärt än Nozicks uppfattning om den dominerande skyddssammanslutningen, då det påminner något om en modern demokratisk stat. Genom att utsättas för kontroll och val av ”styrelseledamöter” skulle denna process mycket väl kunna se ut som ett parlamentsval och på så sätt få legitimitet från individerna. Även här finns det dock frågor som aktualiseras; hur skulle röstsystemet vara fördelat? Är det ett företag, en röst, eller finns det andra alternativ? Även här finns det utrymme för vidare diskussion.

⁶⁷ Wolff, J., 1991, s. 85

9. Slutsatsdiskussion

Uppsatsen syfte var att reflektera över Nozicks tes om självägande och mer precist om man skulle kunna legitimera en stat utifrån Nozicks självägarskap? Genom en idéhistorisk redovisning av både anarkismen, med fokus på den individualistiske anarkisten, och Nozicks resonemang och antaganden plockades sedan dennes egna premisser ut för granskning. Nozick hävdade själv att om han på ett fullgott sätt skulle kunna argumentera kring dessa skulle han kunna övertyga anarkisten om att hans minimala stat skulle kunna legitimeras.

Som dock presenterats i uppsatsens analyserande och diskuterande del leder Nozicks argumentation, trots dess skarpsinnighet och uppfinningsrikhet, till många frågetecken och tvivelaktigheter. De största kritikpunkterna gäller den grund som Nozick och de individualistiska anarkisterna har tillsammans; nämligen den anarkiska premissen att individer har rättigheter, och att det finns handlingar som ingen får utföra mot dem (utan att kränka deras rättigheter). Den process som Nozick utformar för att etablera den minimala staten innehåller vissa moraliska inskränkande antaganden som anarkisten inte skulle kunna acceptera. Nozick har således misslyckats med sitt mål att övertyga anarkisten. Även om *Anarki, Stat och Utopi* är ett betydande bidrag till den individualistiskt naturrättsliga traditionen inom politisk filosofi så är den inte perfekt.

10. Referenslista

Litteratur

- Bergström & Boréus, *Textens mening och makt*, Studentlitteratur, 2005
- Blomgren, A-M., *Nyliberal politisk filosofi*, Nya Doxa, 1997
- Crowder, G., *Classical Anarchism*, Clarendon Press, Oxford, 1991
- Duus-Otterström, G., *Att analysera argument*, Statsvetenskapliga insitutionen, GU, 2005
- Esaiasson m fl., *Metodpraktikan*, Norstedts Juridik, 2007
- Nozick, R., *Anarki, Stat och Utopi*, Timbro, 2001
- Paul, J., *Reading Nozick: Essays on Anarchy, State and Utopia*, Rowman & Littlefield, 1981
- Sanders & Narveson, *For and Against the State*, Rowman & Littlefield, 1996
- Wolff, J., *Robert Nozick – en introduktion*, Daidalos, 1991

Tidskrifter

- Tidskrift för Politisk filosofi, nr 2, 2003 (svar från Jedenheim i samma tidskrift, nr 2, 2006)

Internet

- Justice, *Possessive Libertarianism*, 2006, s. 7

(http://ocw.mit.edu/NR/rdonlyres/65C6F639-217E-4D73-A0D6-E16F65D4A1A5/0/possessive_liber.pdf - fungerande länk den 18/5/09)

- Tucker, B. R., ¹ Tucker, B. R., *State Socialism and Anarchism: How far they agree and wherein they differ*, 1888

(<http://praxeology.net/BT-SSA.htm> - fungerande länk den 18/5/09)